

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Marty Szkieli
pt. „BEHAWIORALNE I ŚRODOWISKOWE CZYNNIKI RYZYKA
ZACHOROWANIA NA NOWOTWÓR ZŁOŚLIWY PIERSI – BADANIE
KLINICZNO-KONTROLNE W REGIONIE ŁÓDZKIM.”

Promotor: prof. dr hab. n. med. Dorota Kaleta

Rak piersi jest jedną z najczęściej występujących chorób nowotworowych u kobiet. W Polsce rak piersi rozpoznawany jest najczęściej u kobiet w wieku 50–69 lat. Mimo, iż jest jednym z nowotworów najlepiej poznanych – w zakresie epidemiologii, profilaktyki i leczenia - to rośnie liczba przypadków diagnozowanych u kobiet młodszych. Oznacza to, że rak piersi coraz częściej dotyka kobiet w pełni aktywnych w życiu zawodowym, rodzinnym i społecznym. W Polsce mamy zatem stale rosnącą grupę kobiet żyjących z tą chorobą. Zwiększone ryzyko występowania raka piersi według licznych badań, poza ryzykiem związanym z genetyką, ma związek z wieloma czynnikami behawioralnymi i środowiskowymi. Wymienia się w tym zakresie dietę, stres, brak aktywności fizycznej, zanieczyszczenia środowiska, stosowane leki, itp. Zwiększone ryzyko zachorowania może być związane również z nadmiernym obciążeniem pracą i pracą zmianową.

Problem jaki podjęła się rozstrzygnąć Doktorantka dotyczący związku wybranych behawioralnych i środowiskowych czynników ryzyka zachorowania na nowotwór złośliwy piersi jest aktualny, bardzo ważny i może mieć bardzo duże znaczenie praktyczne dla kobiet będących w grupach podwyższonego ryzyka.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska liczy 216 stron maszynopisu, a jej bibliografia zawiera 375 pozycji dobranych poprawnie, głównie najnowszych publikacji dotyczących omawianego zagadnienia. W pracy zamieszczono 25 tabel i 13 ryciny. Na końcu pracy na 95 stronach zamieszczono bardzo obszerne narzędzie badawcze w postaci kwestionariusza ankiety.

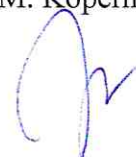
Układ pracy można nazwać konwencjonalnym, powszechnie przyjętym w dysertacjach doktorskich z dziedziny medycyny i nauk o zdrowiu. Zawiera bowiem, za spisem treści: wstęp, który jest niezbędny do uzyskania właściwych informacji wprowadzających nas w problematykę podjętego badania, cel pracy, hipotezy badawcze, materiał i metody badawcze, wyniki przeprowadzonych badań, dyskusję, wnioski, piśmiennictwo, streszczenie w języku polskim i angielskim. Przywołane części tworzą logicznie powiązaną całość. W pracy brakuje spisu tabel i rycin.

Część dotycząca teoretycznej analizy problemu, została przygotowana w sposób staranny, liczy 41 stron i w sposób wyczerpujący omawia kolejne zagadnienia związane z epidemiologią raka piersi na świecie i w Polsce oraz czynniki ryzyka nowotworu złośliwego piersi. Szczególnie warte podkreślenia jest szczegółowo opracowane i przedstawione zagadnienie potencjalnego wpływu pracy zmianowej i pracy w nocy na większe ryzyko zachorowania na raka piersi. Ten podrozdział poprzedzający przedstawienie celów pracy ogniskuje uwagę czytającego na głównym - analizowanym w niniejszej pracy czynniku ryzyka.

Niezwykle wyczerpująca część teoretyczna, dzięki przedstawionej wiedzy, daje czytelnikowi szeroki pogląd na przedmiot pracy i doskonale wprowadza do zagadnień podjętych w części empirycznej. Proponuję, aby Doktorantka rozważyła możliwość opublikowania fragmentów części teoretycznej Dysertacji w postaci pracy poglądowej.

Doktorantka postawiła sobie za cel główny analizę behawioralnych i środowiskowych czynników ryzyka zachorowania na nowotwór złośliwy piersi, ze szczególnym uwzględnieniem pracy zmianowej nocnej. Oprócz celu głównego wyodrębniła siedem celów szczegółowych/pytań badawczych. Doktorantka ponadto wysunęła cztery hipotezy badawcze. Jako zmienne zakłócające przeprowadzone analizy Autorka właściwie uwzględniła: dane socjodemograficzne, historię ewentualnych ciąż i stosowania antykoncepcji hormonalnej, dane dotyczące miesiączkowania, leczenia hormonalnego, dane dotyczące menopauzy i stosowania HTZ oraz występowanie chorób nowotworowych u krewnych. Cel pracy i założenia jego realizacji są zrozumiałe i prawidłowo sformułowane.

Na potrzeby niniejszego opracowania przebadanych zostało w sumie 1009 kobiet w wieku 35 lat i powyżej. Grupę badaną stanowiły 494 kobiety ze zdiagnozowanym nowotworem złośliwym piersi, po zabiegu wycięcia guza lub odjęcia całej piersi, będące pacjentkami Oddziału Chirurgii Onkologicznej i II Oddziału Chirurgii Onkologicznej – Kliniki Chirurgii Onkologicznej Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. M. Kopernika

2

w Łodzi, oddziału Chirurgii Poddębickiego Centrum Zdrowia SP. Z O. O. oraz Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Marii Skłodowskiej-Curie w Zgierzu. Doktorantka prawidłowo określiła kryteria włączenia i wykluczenia z grupy badanej.

Grupę kontrolną stanowiło 515 zdrowych kobiet, bez zdiagnozowanego nowotworu złośliwego piersi, podobnych co do charakterystyki do kobiet z grupy badanej pod względem wieku i wykształcenia, będących pacjentkami Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Marii Skłodowskiej-Curie w Zgierzu, a także klientkami klubu FruFitness Zgierz oraz stajni Adrianna w Aleksandrowie Łódzkim.

Autorka zastosowała jako narzędzie badawcze standaryzowany kwestionariusz zaadaptowany na potrzeby projektu z International Agency for Research on Cancer (IARC). Kwestionariusz jest bardzo obszerny, ma 15 sekcji, uwzględnia wiele zagadnień związanych z ryzykiem raka piersi m. in. dane socjodemograficzne, dane z przeszłości ginekologiczno-położniczej, elementy stylu życia, wywiad rodzinny i środowiskowy. Kwestionariusz zamieszczono na końcu ocenianej pracy.

Zebrany materiał empiryczny został poddanych dokładnej i merytorycznie poprawnej analizie statystycznej oraz opisowej.

W części „Wyniki” Doktorantka w pierwszym podrozdziale prezentuje charakterystykę badanych kobiet, w kolejnych siedmiu podrozdziałach prezentuje analizy porównawcze między grupą badaną a grupą kontrolną dotyczące takich zmiennych jak stosowanie antykoncepcji hormonalnej, aktywność fizyczna, dieta, picie alkoholu, palenie tytoniu, praca zmianowa i nocna oraz sen. Bardzo istotnych i nowatorskich danych dostarczyły wyniki przeprowadzonej przez Autorkę regresji logistycznej. Aby wyeliminować wpływ wieku na ocenę ryzyka zachorowania na raka piersi, regresję przeprowadzono w podobnych grupach wiekowych. W regresji logistycznej Doktorantka ujęła w odrębnych analizach wpływ diety, pracy zmianowej i palenia tytoniu na ryzyko zachorowania na raka piersi.

Analizy w części wynikowej zostały wykonane w sposób prawidłowy, użyte zostały odpowiednie testy statystyczne.

Doktorantka przyjęła styl prezentacji wyników badań bez zamieszczania w treści rycin i tabel. Tabele i ryciny zamieściła w części końcowej pracy za piśmiennictwem. W moim odczuciu prezentacja graficzna wyników oraz zamieszczenie tabel w części wynikowej ułatwiłoby

śledzenie toku prowadzonych analiz. Niemniej przyjęty przez Doktorantkę układ pracy jest również poprawny.

Na uwagę zasługuje fakt, że przeprowadzenie tak obszernego badania wymagało od Doktorantki bardzo dużego nakładu pracy oraz wysokich umiejętności w zakresie organizacji i koordynowania badania naukowego. Mocną stroną badania przeprowadzonego na potrzeby niniejszej rozprawy jest ponadto fakt, że Autorka wykorzystwała kwestionariusz ankiety rekomendowany przez International Agency for Research on Cancer. Dzięki takiemu doborowi narzędzia badawczego uzyskane wyniki są łatwe do porównania z wynikami badań przeprowadzonymi w innych krajach.

O dojrzałości badawczej Autorki i jej niezwyklej pracowitości świadczy również rozdział, w którym Autorka dyskutuje swoje wyniki z wynikami innych autorów. Autorka wykorzystwała 375 zróżnicowanych źródeł bibliograficznych, co dało jej możliwość rzetelnej prezentacji problemu i prawidłowej dyskusji zagadnienia.

Na podstawie poprawnie przeprowadzonych badań Doktorantka wyciągnęła 8 wniosków (od A do H) odpowiadających na postawione cele badawcze. Badania Doktorantki potwierdziły częstsze zachorowania na raka piersi w grupie kobiet o negatywnych zachowaniach zdrowotnych takich jak nieprawidłowa dieta, mała aktywność fizyczna, czynne i bierne palenie tytoniu. Co niezwykle istotne palenie dwukrotnie zwiększało ryzyko zachorowania na raka piersi. Autorka słusznie postuluje we wnioskach aby „zwiększać świadomość kobiet na temat zdrowego stylu życia, w tym aktywności fizycznej, zdrowego sposobu odżywiania się oraz szkodliwości palenia papierosów i narażenia na bierne palenie poprzez wprowadzanie programów promocji zdrowia oraz kampanii społecznych”. Ostatni wysunięty przez Doktorantkę wniosek mówi, iż „Kobiety z grupy badanej częściej i dłużej pracowały w systemie zmianowym, obejmującym również pracę w nocy. Jakość snu kobiet pracujących zmianowo była znacznie gorsza w porównaniu do kobiet nie pracujących w systemie zmianowym. Kobiety pracujące zmianowo spały również krócej. Stwierdzono, że kobiety pracujące na trzy zmiany miały ponad dwukrotnie zwiększone ryzyko zachorowania na raka piersi w porównaniu do kobiet nie pracujących zmianowo. Należy zastanowić się nad wprowadzeniem zmian w systemie pracy zmianowej w Polsce, szczególnie wśród kobiet, oraz ograniczyć możliwość pracy nocnej wśród kobiet po 45 roku życia, najbardziej narażonych na ryzyko zachorowania na raka piersi.”

Praca od strony redakcyjnej przygotowana została poprawnie i starannie, układ jest czytelny i nie zaburza logiki rozumowania. Dysertacja przedstawia bardzo dużą wartość

4

naukową i społeczną, akcentuje nowe aspekty związane z czynnikami ryzyka zachorowania na raka piersi, a jej wyniki mają znaczenie poznawcze i praktyczne. Doktorantka wykazała się dużą znajomością podjętej problematyki badawczej i literatury światowej. Rozprawa stanowi samodzielne rozwiązanie przez Autorkę problemu naukowego. Przedstawienie wyników ocenianej Dysertacji szerszym gremiom nie tylko naukowym może być cenne przy opracowywaniu strategii polityki zdrowotnej dotyczącej kobiet z grup większego ryzyka zachorowania na raka piersi.

Stwierdzam zatem, iż przedstawiona mi do recenzji Dysertacja spełnia warunki określone w art. 13 ustawy z dn.14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; z późn. zm.) w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30 sierpnia 2018 r. poz. 1669) określonej dalej Ustawą i wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie mgr Marty Szkieli do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ze względu na wagę podjętej problematyki, nowatorstwo oraz dużą wartość praktyczną pracy wnioskuję o wyróżnienie niniejszej rozprawy doktorskiej.

Prof. dr hab. n. med. Iwona Boja